

Kardos Ferenc

Puritán pompa

(Naplójegyzetek New Yorkból II.)

New York színes város, még a havas, szürke télben is. De sehol sem harsogó. Csak Manhattan épületóriásai látszanak túldimenzionáltak, hivalkodónak, főleg a nagy Alma héja (peremkerületei) vagy a tenger felől nézve. De ezek az óriások is inkább nagyra nőtt, egyszerű lurkók, mint az Új Világ Maharadszáinak testőrei, pedig építésükhöz legalább Maharadszának kell lenni, vagy olajsejnek (de azok mostanában inkább angol futballcsapatokat vesznek). Léptenyomon belebotlottunk olyan építkezésbe, ahol olyan kicsiny volt a szabadon maradt építésre alkalmas terület, hogy nem is csoda a fölfelé törekvés: teret kapni az óriások között, kinőni árnyékukból. Filmekben, reklámokban persze attraktívnak, csillogónak-villogónak látszik Manhattan, de ott járva-keelve, sokkal visszafogottabbnak tűnik, mint a budapesti Nagykörút. Nagy, hallgatag, méltóságteljes rengetege a benne, alatta lakó, emberhangyákat óvó toronyház-erdőnek.

A sziklányi üvegfelületek szürkés-kékes-ezüstös árnyalatai, a köd, szmog leheletvékony, áttetsző kék fátylába burkolózva, az utcák, járdák matt szürkés csíkjai között a visszafogott színek, fények keringnek, s csak az éjszakára ékszerезi föl magát a város. Manhattan megalomán ebben a tekintetben is: van sugárút és tér, ahol minden egyes fa minden egyes ága föl van villanyvirágozva. Egyéb lámpatestekre már nem is volna szükség. De ez az éjszakai kirakatsfényár is csak a Time Square környékén harsogó, villódzó, hivalkodóan hívogató. Ott, ahol a 7. sugárút átszeli a Broadway-t (épp a Chicago-t kínálják a műsor-hír-fény-szórón, 70 dolláros diákjeggyel), még egy vörösen fénylő lépcsősoron is felbaktathatunk. Otthon a Moszkva téren, vagy a Blahán lehetne hasonló elektromos vörös szőnyeget varázsolni. Olyan érzésünk volt ott botorkálva, egymást fényképezve, hogy hiába beláthatatlan s bejárhatatlan város New York, a Nagy Almának a magházában járunk, itt a központ, itt forog leggyorsabban az idő. Amúgy nem is értem, hogyan is gondoltuk: sikerülhet apró vakus gépeinkkel majd felpiszkálni a fényszörnyeket.

Csak egyvalami hiányzott e pompában: az árnyék.

Puritán pompa jellemzi hát mindazt, amit láttunk abban a pár napban a városból: nagy tömegük ellenére kecses, egyszerűen díszített épületek, ahol láthatóan a célszerűség a legfontosabb. Azonban akadt néhány szélsőség: például az extra vékony "vasalóház", mely nevét alakjáról kapta. Nekem inkább egy karcsú, tengerjáró hajó orra jutott eszembe, vagy a Harry Pottert is szállító, kis réseken is magát átpréselő busz. Szemben állva ezzel a nevezetességgel azon tűnődik az ember: melyikén nehezebb átmenni? A gazdag embernek a mennyországba a "Tű fokán" (amely

Jeruzsálem egyik keskeny, alacsony adószedésre alkalmas kapuja volt), vagy a szegény embernek nehezebb bejutni a tűfoknyi vasalóház első emeleti sarok apartmanjába, ahova csak nagy cégek képviselőinek lehetséges, lévén az apartman egy jól menő ügyvédi iroda székhelye volt, ott jártunkkor.

Hogyan lettem ENSZ főtitkár?

Kipróbáltunk az ENSZ üléstermém

Ensz holokauszt megemlékezés 2009

A puritánság és a pompa különös keverékét „ízleltük” minden érzékszervünkkel az ENSZ Holocaustra emlékező rendezvényén. Puritán és célszerű volt minden abban az épületben, az ENSZ Palota közelében, ahol akkreditáltak a belépőket a főrabbitól az államtitkáron át fotósunkig. Az épület belsejében egyszerű, kényelmes boksok, csöveket eltakaró álmennyezet sehol, dísztelen, egyszerű falak és bútorok. Mindenki türelmes, de minden gyorsan is folyik: nem látunk egyetlen nézelődve nem ráérő hivatalnokot. Lefotóznak, majd kikérdezik a szükségesről. Én egy kedves, terhes spanyol hölgyhöz kerültem. Amíg elkészült a passzus, rövid beszélgetésbe elegyedtünk: kiderült, rész munkaidős, harmadik gyermekét várja, és soha nem járt Európában. De ismert egy magyar éttermet a városban. Ebből az egyszerűségből csöppentünk bele a díszes, de visszafogott, elegáns, nálunk azt mondanák „svéd”, ott „canadai” stílusú épület (sok fa, üveg, nagy világos terek), az ENSZ palota forgatagába. A pompát leginkább a folyosókon kiállított, különböző ajándéktárgyak jelentették: Magyarországot egy herendi váza képviselte e tárlaton. Mi kipróbálhattuk a Biztonsági Tanács üléstermém is, beleülhettünk a főtitkár, titkár székébe, de csak a kísérő és a tanácstermet díszítő gobelin volt tanúja vérszegény hatalomátvétel próbálkozásunknak.

A Holocaust emlékezésére a Közgyűlés termében került sor, a szögesdrótból kinövő rózsák jelképével végigkísérve, döbbenetes beszámolókkal és az emlékezéshez illő zenei illusztrációkkal. Mi apró csepp voltunk az emlékezők tengerében és nyilvánvalóvá vált, hogy az egykori szovjet területek (Moldva, Ukrajna, Belorusszia) náci táborairól még nagyon keveset tudunk. Nem volt nemzeteket, népeket vádló szó, csak vádló tények, adatok, félreértelmezhetetlen dokumentumok. Talán itthon is jobban tennénk, ha csak ezeket mutatnánk be minél több helyen, és nem csatolnánk hozzá semmilyen aktuálpolitikai véleményt. Bármennyire is furcsa, a Holocaust és más népirtások gyásszal teli emléke, a tragédia, legyen az a magyar zsidó családokat megtizedelő soa, a magyar roma családokat sújtó porrajimos, a magyar családokat megtépázó Gulag, ha úgy akarjuk, össze is köthet bennünket egy jobb, gyilkolás nélküli világ megteremtésében. Bárcsak minden olvasóm ott lett volna, érezte volna mindezt...

“Úristen! Fölkér az anyám!”

Ha Amerika és Jazz, akkor New Orleans és Harlem. Nos, ha nem is eredeti helyén (a 43. utca és a Lennox Avenue sarkán), de meglátogattuk a híres, hírhedt Cotton Clubot (656 West 125 Street). Egy fehér, dísztelen épületbe taxiztunk ki (persze sárga taxival, indiai taxissal, ahogy illik), ahol nehézsúlyú bokszoló kinézetű “ki/bedobók” és ruhatárosok fogadtak bennünket, kísérték a már lefoglalt asztalhoz. A kísérés csak szemmel történt egy nagy mutatóujj irányába. Ez volt talán az első és biztosan az utolsó pillanat, ahol még tartottam kicsit az estétől, de aztán rendeltünk valamilyen italt és szólt a swing...

Szólt a swing és táncolt ott minden, mindenki. Korózs Lajos (egyébiránt államtitkár), akik abban a pillanatban, amint elhagyta ajkát a fejezetcímű szolgáló felkiáltás, épp egri pozanistaként élvezte velem együtt a zenét, körültekintően

Kivasalva

Street

a rajtunk kívüli társaságon megállapította, hogy nem a tinik jazzdiscojába ültünk be. Erősen szűrt fények, vörös bársony és sötétre pácolt fa bútorzat, csillogó 8-10 tagú Jazz Band, hamisíthatatlan klasszikus swing és blues. És akik láthatóan rendszeresen jártak ide: a legfiatalabb, ha volt 21 esztendő (alkoholtilalom 21 év alatt), a legidősebb tán 90 éves. Igaz, a műsor keretében egy tizenéves fiatal is megismerhettünk: kiváló szólógitárosként játszott el egy rock'n rollt swingzenekari kísérettel, huszoneves "bátyja" steppelt, végül ezüstkörű "nagymamája" énekelt el egy blues-t. A hallgatóság örült minden zenének és minden mozdulatnak, örömmel táncoltak a legidősebbek is. Így fordulhatott elő az is, hogy egy éltes, de kedves "matróna" odalépett Lajoshoz és táncra hívta. No, ekkor hangzott fel a fenti mondat. Meglepetés okozott, de ijedtség nélküli megdöbbenéstől nyilvánvalóan nem lehetett nemet mondani. Még én is elvesztettem valahol botom, felfüggesztettem fájdalomérzetem (sajnos csak időlegesen sikerült, de ez is elég volt arra, hogy barátaim botomra, mint leendő aprófára tekintsenek), és roptam a táncot. Az est klasszikus jazz-el kezdődött és valamilyen afrikai néptáncsal végződött, melyet már mindenki úgy táncolt, legyen az magyar, angol, afroamerikai, mintha egy törzsből valók lennének. Az életkorhoz nem kötött feltétlen és feltételek nélküli életöröm jazzklubjában jártunk.

Ingyenjegygel a Metropolitan-ben?

Ha New Yorkban jársz, a legtöbbféle műtárgyat, régiséget a legolcsóbban a Metropolitan Művészeti Múzeumban (a MET-ben) láthatod. Még dicsérik a New York-i magyarok a Természettudományi Múzeumot is. A Metropolitan-ben a kiállítások egy részére nem kell jegyet venni, viszont az ingyenes tárlatokat megtekintőknek is „kötelezően” illik valamennyi adományt adni a múzeum javára. Így ki-kí tehetősége és szándéka szerint adakozott a mi csapatunkból is. Persze ebben a múzeumkomplexumban is vannak egyedi, időszakos kiállítások, melyekre külön belépőt kell fizetni

és a ruhatár sem volt ingyenes. Így 10-15 dollárba, nagyjából egy amerikai kávéházi reggeli árába került az ingyenes látogatás csapatunknak, nem számítva a múzeum büféjében és boltjában elköltött összeget. Viszont egész napos program sikeredett a múzeumi kószálásból. Miután mindenkit más és más érdekelt, külön-külön csatangoltunk, néha összefutva, egymást eligazítva. Az egyiptomi, az óceániai gyűjtemény volt számomra a legkülönlegesebb, de érdekes volt a 19. századi amerikai polgári enteriőrt bemutató rész is. Naplómban most mégsem ezek részletes méltatásába kezdek: nincs is annyi idő, helyem, hogy ezt tehessem, aki halászni akar fürge kis információkat a gyűjteményekről, vesse csak ki saját világhálóját. (<http://www.metmuseum.org>) Amit viszont így nem halászhat, az egy fontos mozzanat. Ebben a hatalmas múzeumban a többi látogató forgatagában, rendes látogatási időben szabad órákat tartani diákoknak, szabad, ha nem is teljes hangerővel, de érthetően magyarázni, szabad leülni a tárlók közé a földre

Magányos
szabadság
szobor

és lerajzolni a tárgyakat. Én a röpké négy óra alatt egy általános iskolai történelemórát (a fáraókról és az egyiptomi temetkezéstről) és egy középiskolai rajzkurzust (óceániai faszobrokat és edényeket másoltak) látogathattam. Nem volt rigorózus teremőr, aki csendre int, nem voltak türelmetlen látogatók, akik nehezményeznék, igaz nem volt hangoskodás, rohángálás sem, fegyelmezett órákat láthattam. Másnap, amikor meglátogattunk egy múzeumként működő repülőgép-anyahajót, az Interprid-rt (meglehetősen belépti díjért), ugyancsak részt vehettünk egy tanórán. Bár honunkban is látogatják szervezeten diákcsoportok a múzeumokat, ezzel a természetességgel, felszabadult múzeum használattal még nem találkoztam.

Ha már említettem, az Interpride Múzeum nem más, mint egy nyugdíjba vonult repülőgép-anyahajó (némi régi korokból megmaradt repülővel fedélzetein) múzeumi másodállása. Itt is szabad volt mindenhova bekukkantani. A múzeumőrök is kiszolgált haditengerészeti alkalmazottak (nyugdíjas tengerészek, repülősök) voltak. Egy tenger nélküli ország kis tavának nagy hajóin járt turista itt elveszik a méretekben. A fedélzet futballpályányi, a hajótest szűk belső járatain pedig még hét felszín alatti fedélzetre lehetett eljutni: legtöbbször az összecsukható szárnyú repülőgépeket tárolták. Gyér műszaki és nyelvtudásom nem zavart a gépezetek dzsungelének élvezetében, sokat segítettek az egyszerűen fogalmazó magyarázó táblák. Hiányérzetem sem támadt amiatt, hogy egyik robotgriffel sem reppentünk New York fölé, mert még közel volt a hosszú repülőút emléke.

Hungarian Forbes

Volt még egy különös múzeumlátogatásunk: az Extremely Hungary részeként a Forbes magazin galériájában megrendezett magyar kiállítást is megnéztük. A világ legnagyobb Zsolnay-magángyűjteményének büszke birtokosa, Gyugyi László több kollekciónak a tárlaton 167 darabot állított ki itt (Pécs megkaparinthatná a gyűjtemény őrzésének jogát), de megnéztük Nancy G. Brinker, volt amerikai magyar nagykövet magángyűjteményéből kiválogatott képeket is: Czóbel, Moholy-Nagy, Aba-Novák, Nemes-Lampérth József és mások kitűnő alkotásait. Szóval magyarok magyar művészi teljesítményekben gyönyörködtek egy amerikai galériában, ahol egy nagyon kedves fiatal hölgy nagy átéléssel és lelkesedéssel mondta el mindazt nekünk, amit a műtárgyokról ismertetőként kapott. Nem az ő bűne, hogy az ismertetések kissé sutára és felszínesre sikerültek, de bár mosolyogtunk magunkban többször is, a hölgy igyekezetét akceptálva, lelkesen hallgattuk őt, néha egy-egy nagyobb félreértést pedig (mintegy kiegészítésképp) helyre is tettünk, amitől még lelkesebb lett. Persze tudjuk, nagyon kevés magyar jut el a Forbes Galériába és azt kívántuk a hölgynek is, magunknak is: minél több amerikai nézze meg az alkotásokat, azok pedig majd helyállnak magukért.

A Szabadság háta mögött és az eretnek gondolat

Amerika jelképe a Szabadságszobor, amihez természetesen mi is elzarándokoltunk. Ugyan előző nap a Times Squer-en láttuk gipszformában, textilre nyomva, aranyozott ólomöntvényként, ízleltük csokiként, kirakhattuk volna puzzleban, de úgy véltük, testközelből is meg kell szemlélni. Annak idején, 1886. október 28-a után egészen a repülőgépes korszakig a hajón érkező bevándorló magyarok, szászok, mások először ezt a szobrot látták meg. Érdekessége még történetének, hogy furcsára sikeredett felavatása: az a Grover Cleveland avatta fel a felállított szobrot, aki előtte New York kormányzójaként megvétózta a talapzat építésére szánt jelentős állami támogatást. Mintha itthon lennénk....

A derűs, de szeles és hideg időben nem volt kedvünk kihajózni a szobor szigetére, és akkor még fel sem lehetett menni a kilátóba. (Csak 2009. július 4-én nyitották meg újra, azt pedig mégsem várhattuk meg a helyszínen apanázs nélkül).

A Liberty Island, a Szabadság szigetcskéje mögött terül el a Liberty State Park, ahonnan, a Szabadság szobor háta mögül tárul elénk New York és az óceán. A parkban áll egy emlékmű is: katona ölében haldokló rabot visz. A szobrot az amerikai hadsereg által felszabadított dachau koncentrációs tábor túlélői, és az ott meghalt rokonai emelték hálából. Ott sétálva a verőfénytől csillogó havas sárban, néztem az elhagyott kikötő felé, ahol a fű már legyőzte, s el is temette az elhagyott síneket, s ahol ódon kikötői sétányon pásztáztuk a várost. Még ott, a kikötő sarkában öltött fel bennem egy eretnek gondolat, mit félve írok most le, mert a mindent félre- és átértelmezni akaró elmék olyasmit is találnának benne, amit én belé se rejtettem. De hát ez egy napló, ahol az eretnek gondolatok is leírhatók. Nekem szépnek, arányosnak tűnt innen is, a Szabadságszobor mögül onnan is, a kikötőből a város és szememnek nem, csak a léleknek hiányzott a két torony a szépen ívelő acél-üveg hegyvonulaton. Persze egyáltalán nem gondolom, hogy így kellett volna eltűnniük, elfogadhatatlan, sőt felfoghatatlan tragikus körülmények között. Csak Babilonra gondolok. Az emberekre, akik valami határtalant, emberen túlit építettek, olyant, amit új és nagyobb hatású, a városból az ég felé törő jelképeinek szánták a tornyokat, a pénzügyi világ Babilonját, amely elhomályosítja a Szabadságszobrot is. És gondolok azokra, akik mindezzel a nagyravágyással semmit sem törődve, a két toronyban dolgoztak, mentettek, életüket is áldozva, s nekik a mindennapok szokott helyszíne volt a két épület. S néha, ünnepnapokon kilátogattak a Szabadságszoborhoz, messziről csodálva meg mindazt, mi magasabb, újabb, sugárzóbb, mint a Szabadságszobor, mindazt, aminek szépsége közelről érzékelhetetlen. Nekem még mindig a Szabadság szobor az Új Világ jelképe, a Szabadság örökifjú hölgye.

Könyvkávéházi barangoló

Az utolsó ott töltött napon tudatosult bennem: haza is kéne hozni valami ajándékot. Persze valami olyasmire gondoltam, amiben valamilyen New York-i jelkép megidézi a várost. Könyvre, kirakóra, képeslapokra, bögrére, pólóra gondoltam (ez utóbbit lányom kérte még eljövetelemtől). Persze ezért könyvesboltot kerestem. Találtam is hármat, három hasonló, de a magyar könyvesboltoktól elütő üzletet. Mindig is gondolkodtam, hogy milyenek lehetnek azok a régi kanizsai, budapesti kölcsönkönyvtárak, amiket még a korabeli könyvkereskedők tartottak fenn. Nos, ha úvilági köntösben és úrkorszaki technikával is, de ahhoz hasonlókat fedeztem fel Manhattan-ben. Könyvesbolt, ahol a könyv mellett amerikai hosszú és európai presszókávét, teát, süteményt lehet fogyasztani, s ahol – ha nem is kölcsönzik a könyveket – senki sem szól azért, hogy órákig, napokig lapoz valaki szakkönyvet, újságot. Még kölcsönzésre emlékeztető momentum is akad: a megvásárolt könyvet jó állapotban és rövid időn belül (1-2 hét) fél áron, negyed áron vissza is veszik. Képeslapot, apró ajándéktárgyakat is vásárolhat itt az ember. Manhattan-ben vagyunk, nem számítottam olcsó könyvekre, nem is voltak olcsók. Nagyarányú, tömeges leértékelést sem tapasztaltam egyik helyen sem. Az árak? A szakkönyvek, kortárs szépirodalom ára (nem az exkluzív fotóalbumoké!) 50-200 dollár között mozgott (kötéstől, szerzőtől függően), ez nagyjából négyszerese a mai nem alacsony magyar könyváraknak. Viszont az átlagos kivitelű könyvek és a díszes albumok közt kisebb volt az árkülönbség, mint itthon. Kérdés: a szakirodalomban megtestesülő tudást értékeli-e drágábban, vagy a díszes albumok költségei alacsonyabbak-e? Persze ezek csak benyomások, nem komolyan vehető vizsgálat eredménye. Számomra csak annyi praktikus haszna volt e vizsgálatnak, hogy megállapítsam: nincs elég pénzem az ajándéknak szántakon túli vásárlásra.

Át a hídon – Kínába

A boltokat járva az is kiderült. A belvárosban minden drága, nemcsak nekünk, hanem kalauzunknak, a követségi munkatársnak is. Az ő javaslatára kirándultunk át az elérhető árairol híres Chine Town-ba, a kínai negyedbe. Kínai mindenhol van! Ahol nincs kínai, ott nincs olcsó, *A kínai nagy fal* itt egy üzletsor-utca, melyen a ruhák a manhattani árának háromnegyedéért, csokoládé, édesség harmadáért vásárolható, ahol lehet, sőt kell alkudozni. Utolsó napunk volt ez New York-ban, és itt, a amerikai József-városban európai lengyelpiac módra felszabadultan alkudoztunk, vásároltunk. A nyelvi nehézségek sem jelentettek problémát, mert megbocsátóbbak voltak az amerikai kínaiak angol sületlenségeinkért és értették a turisták bábeli alkusznyelvét. Valahol mégiscsak egy a világ.

New York – messze és közel

Sok apróság marad ki ebből a naplóból, és lehet, pár fontos dolog is. Mikor elindultam, azt gondoltam: messze van Európától New York, hiába a Helyszínelők, a Sex és New York, a Bronx-i mese, hiába a számtalan dal. Csak a felszínét ismerjük, és egészen másnak gondoljuk, mint a mi világunkat. Megjöttem, és azt látom: épp a felszínben más nagyon az újvilági és az ó-közép-európai valóság: színeiben, technológiáiban, álmainak merészségében. Vágyaiban, minden napi életében azonban nagyon is hasonló, egyre rohanóbb és követhetlenebb világ ez: akár itt. Akár ott.

Az ENSZ
palotában

